

Portre

Hocam Nusret H. Fişek

Dr. M. Rahmi DIRİCAN*

Sağlık ve Toplum Dergisi'nde yayınlanmak üzere hocam hakkında bir yazı hazırlamam istendiği zaman, kendisini yakından tanıyan birisi olarak, "olur" dedim. 1958-1966 yılları arasında öğrencisi ve çalışma arkadaşı olarak aynı kurumda birlikte bulunmuştuk. 1867 yılından itibaren ayrı kentlerde ve ayrı kurumlarda olduğumuz halde, mektuplaşarak ve her fırsatta ziyaretinde bulunarak, sevgi ve saygıya dayanan ilişkimi sürdürdüm. Hocam hakkında yazı yazmak benim için sadece yerine getirilmesi gereken bir görev değil, bir gönül borcudur.

Bendeki mektuplarından, yayınlanmış yazılarından ve henüz tazeliğini yitirmemiş izlenimlerimden yararlanarak hocam hakkında bir kitap yazabilirim. Ama bir derginin sınırlı sayfalarına sığacak bir yazı hazırlamak kolay değil. Çünkü, 3 Kasım 1990 gününden bu yana hakkında yapılan yayınlarda, hocamın bilimsel ve kişisel nitelikleri, insanların daha sağlıklı bir yaşama kavuşması için verdiği uğraşlar çeşitli yönleriyle özetlendi. Bu hususların birini ya da birkaçını biraz daha ayrıntılı olarak belirtebilirim. Ne var ki, böyle bir yazı bilinenleri yinelemekten öte bir değer taşımayacağı gibi, ilgi çekici de olmazdı. Sonunda, hocamın kimi niteliklerine kısaca değindikten sonra, onunla ilgili birkaç anıyı ve zaman zaman bana verdiği öğütleri belirten bir yazı hazırlamayı uygun buldum.

32 yıl önce tanıdığım ve Hıfzıssıhha Okulunda öğrencisi olduğum hocamın kimi niteliklerini şöyle özetleyebilirim: iyi bir öğreticiydi. Onun öğrencisi olmak mutluluğuna erişen birisi olarak, tıp fakültesi öğrenimim boyunca görmediğim bir öğreticiydi karşılaşmanın kıvancını yaşadım. Konuları anlaşılabilir şekilde basitleştirip özetledikten sonra ayrıntılarına geçirdi. Dinleyenlerin dikkatinin dağılmasına meydan vermezdi. Öğrencisi olduğum dönemde, bende, toplum hekimliğinin ne derece önemli olduğu inancını oluşturan odur. Daha sonraki yıllarda, bu inancima uygun çalışmalar yapma yollarını gösteren de o oldu.

Gerçek bir bilim adamı, bilimsel düşüncüyü yılmaz bir savunucusuydu. 1950 yılından sonra giderek etkinlik kazanan İskolastik düşünceye karşı tepkisini belirtmek için, Atatürk'ün "En hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında mürşit aramak gaflettir, cehalettir, delâlettir" deyişinin sonuna "ihanettir" sözcüğünü bilinçli bir şekilde ekleyerek hazırladığı levhayı, çalışma odasının duvarına asmıştı. Her gerçek bilim adamı gibi hoşgörülü sahibiydi. Ne var ki, bilimsel olmayan görüş, düşünüş ve tutumlara ödün vermezdi. Bu nedenle, eyyamcılığın tanık olduğu en yakın arkadaşlarını derhal defterden silmişti. İnandığı

düşünceyi yılmadan savunur, kimseden korkmazdı. Gerçek bir hümanist, sevecen bir insandı. Din, dil, politik inanç, sosyo-ekonomik durumuna bakmaksızın tüm iyi insanları severdi. İnsana acımasız davranana o acımasız davranmazdı ama böylelerini asla önemsemezdi. Sözünde kesinlikle durur, yapamayacağı bir hususta söz vermezdi. Sağlık alanında gerçek bir önderdi. Gelecek yıllarda değerinin daha iyi anlaşılacağına inandığım bu önder hekimle ilgili birkaç anımı aşağıda belirtiyorum.

Aşığı Bizden Alın Size Taşıt Aracı Verelim

Sosyalleştirilmiş sağlık hizmetlerinin uygulamaya konulmasının üçüncü yılında taşıt aracı sıkıntısı önemli bir sorun olmaya başlamıştı. O günlerde "Nüfus Planlaması Hakkında Kanun" çıkmış ve bu hususta yapılabilecek yardımları saptamak üzere Amerika Birleşik Devletlerinden Dr. Leona Baumgartner adında bir uzman ülkemize gelmişti. Sağlık Bakanlığı müsteşarı olan hocam birgün beni çağırarak, "Birkaç güne kadar Dr. Baumgartner ile sosyalleştirme bölgesine gideceğim. Senin de gelmeni istiyorum. Orada yeri geldikçe her ikimiz de ona sağlık ocaklarının çalışmalarını anlatalım ve eğer yeterince taşıt aracı sağlanırsa, sağlık ocaklarının çok etkin bir nüfus planlaması uygulaması yapabileceğini belirtelim" dedi. (*) Van il merkezi ve kimi ilçelerini kapsayan gezimiz sonunda bize hak vermiş görünen Dr. Baumgartner, en azından 200 jeep sağlayabileceğini belirttiikten sonra şu öneride bulundu:

— Eğer ülkenizin gereksinimi olan araçları bizden alırsanız, size gerektiği kadar taşıt aracı verebiliriz.

Bu sözlere hocamın yanıtı şu oldu:

— Bu olanaksız.. Çünkü, yasalarımıza göre halkı aşılacak devletin görevidir ve bu iş ücretsiz yapılır. Bu nedenle ülkemizde iyi nitelikte ve yeter miktarda aşı üretmeye çalışıyoruz. Hükümet araçların yurt dışından getirilmesine karar verse bile, buna Sağlık Bakanlığının bütçe olanakları elvermez. Üstelik aşı üretim tesislerimizi geliştiremeyeceğimiz için, sürekli dışa bağımlı kalırız.

Ertesi yıl 200 araç yerine ancak 30-40 kadar araç bağışı yapıldı. Bu azalmada, ülke yararını düşünerek hocamın verdiği yanıtın etkisi olup olmadığını sık sık düşünürüm.

Bir Müsteşarın Tüm Yetkilerini Kullanabilirsın

1964 yılının Sonbaharında, birgün beni müsteşarlık makamına çağırarak hocam, "Rahmi" dedi. "Yarın Büyük Millet Meclisi Sağlık Komisyonunda nüfus planlaması kanunu savunulacak. Oysa ki, üç gün sonra Fransanın Rennes kentinde başlayacak olan Avrupa Halk Sağlığı Okulları Toplantısı var. Ben bu toplantıya katılacağımı çok önce bildirmiştim. Kanunu savunmak daha önemli olduğundan, Rennes'teki toplantıya senin katılmanı istiyorum." O güne kadar uluslararası hiçbir toplantıya katılmamıştım. Bu tür toplantılarda neler söylenir, neler yapılır bilmiyordum. Durumu hocama söylediğim zaman, "Kendini müsteşar yerine koy, toplantının akışına göre bir müsteşarın ne söylemesi gerekiyorsa onu söyle, ne yapması gerekiyorsa onu yap. Sana açık bono veriyorum" dedi. Böylece katıldım toplantının son gününde, gelecek

* Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi (1990 yılında Sağlık ve Toplum Dergisi için yazılan bu yazı sayın yazarın ve dergi yetkililerinin izni ile yayınlanmaktadır.)

toplantının yapılacağı yer kararlaştırılırken, Yunun delegesi Atina'da yapılmasını önerdi. Ülkemi tanıtmak ve Kıbrıs olayları nedeniyle kızgın olduğum Yunanistan'ı engellemek için, ben Ankara'yı önerdim. Bunun üzerine Yunan delegesi söz alarak, eğer toplantı Atina'da yapılırsa katılacak delegelerin otel ve yemek masraflarını biz de karşılar, ayrıca isteyen delegelere gidiş - dönüş uçak bileti de sağlayabiliriz" dedim ve toplantının Ankara'da yapılmasını sağladım. Ankara'ya dönünce büyük bir iş başarmış gibi bunu hocama anlattığım zaman, yüz şekli değişti ama hiç kızgın olmayan bir sesle

— Rahmi ne yaptın? Böyle bir toplantıyı düzenlemenin güçlüğü bir yana, bu kadar parayı nereden buluruz?

Yaptığım hatanın büyüklüğünü anladım. Hocam üzülüşümün ayırına vararak, "üzülme, madem söz verildi, en iyisini yapmaya çalışacağız" dedi. Gerçekten de toplantı çok pahalıya mal oldu. Hocam harcamaları karşılayabilmek için yoğun çabalar sarfetti, sıkıntılı günler geçirdi. Ama birgün bile bu hatamı yüzüme vurmadi.

En Kısa Sürede Sosyalleştirmeyi Daha Geniş Alanlara Yaymalıyız.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da sağlık hizmetleri sosyalleştirilen illere ek olarak 1966 yılında 5 ilin daha bu hizmet kapsamına alınmasının düşünüldüğü günlerdeydi. uygulamada bir yığın aksaklıklar ortaya çıkmış ve eleştiriler yoğunlaşmıştı. Birgün hocamı ziyaret ederek "ortaya çıkan aksaklıkları düzeltmeden hizmeti yaygınlaştırmak sakıncalı olur. Kanımca bu yıl hizmet alanını genişletmeye, aksaklıkları gidermekle uğraşmak daha uygun olur" dedim. Hocam, o her zamanki eleştiriye açık davranışıyla, "aksaklıklar olduğunu bende biliyorum. Ne var ki, çıkarı zedelenen milletvekilinden öğretim üyesine, aşiret reisinden köy muhtarına kadar pek çok kişi bu hizmeti engellemek için yoğun çabalar harcıyorlar. Eğer en kısa sürede bu hizmeti daha yaygınlaştırmaz ve vazgeçilemeyecek duruma getirmesek bu kişiler amaçlarına ulaşabilirler. Aksaklıklarına rağmen bu durumuyla bile halkın sağlık gereksinimini daha etkin bir şekilde karşıladığına göre, hizmet ne kadar geniş bir nüfusu kapsarsa, vazgeçilmesi durumunda tepki gösterecek kişi sayısı da o kadar artar. Sonuçta, politikacılar oy kaybetmemek için hizmeti sürdürmek ve hattâ aksaklıkları düzeltmek zorunda kalırlar.

Hocamın Kimi Öğütleri

Üniversitede çalışırken görevle ilgili sıkıntılarımı ve uğradığım haksızlıkları hocama yazarak ve kimi kez ne yapmam gerektiğini sorardım. Böyle bir mektubuma verdiği yanıtta şöyle diyordu:

— Babamın dayısının odasında "Bu da geçer yahu" yazılı bir levha asılıydı. Darlandıkça hatırlarım. Sana da tavsiye ederim, böyle düşün ve sabırlı ol.

Ben bu tavsiyeyi dinlememiş ve hakkımı aramak için dilekçeyle başvurduğumu yazdığım zaman, şüyanıtı vermişti:

— Sarhoşa mektup yazma, ya okur ya okumaz. Okursa ya anlar ya anlamaz. Anlarsa ya yapar ya yapmaz. Bu kadar olasılığın söz konusu olduğu durumlarda olumlu sonuç beklenemez.

Dertlerimle kendisini sıkışmış olduğumdan endişe ettiğimi bildiren bir mektubuma yanıt verirken şöyle diyordu:

— Derdi bu kadar çok olan bir ülkede, dertten anlaşılanlar dertleşip üzülmekten başa ne yapabilirler?

Kimi kez uğradığım haksızlıklara dayanmadığım olur ve yurt dışına gitmeyi ya da emekli olmayı düşündüğümü bildirirdim. Böyle bir mektubum onu üzümü ve

— Kemal Tahir'in "Yorgun Savaşçı" kitabını okudaysan bile bir kez daha oku. O bizim romanımızdır. Yarınlar bizimdir. Dayanan kazanır. Ben emekli oluncaya kadar dayandım. Sen de dayan. Çocukların, "yıldı ve bıraktı" demesinler.

27 Mayıs 1960'da temeli atılan gerçek demokrasi ilkerinin giderek yozlaştırıldığını gördükçe hocam çok üzülürdü. 12 Mart muhtırasının gazetelerde yayınlandığı gün birlikte idik. Muhtırayı büyük bir sevinçle okudu ve artık yozlaşmanın önleneyeceğini, demokratik ortamın yeniden oluşabileceğini söyledi. Ne var ki, aradan birkaç ay geçip umulanın tamamen tersi bir durumun belirmeye başladığını görünce bana şöyle yazmıştı:

— Bu günler mehter takımına baktıkça Türkiye'yi görüyorum. On yıl önce gerçek demokrasi yoluna girmiş ve iki adım atmıştık. Şimdi sıra durmakta ve bir adım geri gitmekte. Yarın yine hızla ileri gideceğimize inanıyorum. Tabii, zaman zaman yine sıkıntılı dönemler görülecektir.

Sağlık alanında ender yetişen, yeri kolay kolay doldurulamayacak olan bu büyük önderin anısı önünde saygıyla eğilirken, tüm hekimlere ve sağlık personeline başsağlığı dilerim.

Wolfgang Amadeus Mozart

Dr. Bülent SAVRAN*

Tüm zamanların en büyük yeteneklerinden biri, olağanüstü bir müzisyen olacağını kim bilebilirdi? Yüzyıllar sonra dahi, yaşayan müziğiyle insan duygusallığının en üst noktasına ulaşmış, zorlu yolculuklar, ekonomik zorluklar ve kronik hastalıklarla dolu 36 yıllık kısacık bir yaşamda akılalmaz sayıda eser ortaya çıkarmıştır. 22 opera, 27 yaylı sazlar için quartet, 50 senfoni, 28 piyano konçertosu, 17 ayini de içeren 626 eserin bestecisi Wolfgang Amadeus Mozart 27 Ocak 1756 da Salzburg'da dünyaya geldi. Müzisyen bir aileden geliyordu, babası gibi dedeside müzisyendi.

Tanrı vergisi bu müzik harikası, olağanüstü çalışması ile birlikte çağdaşlarında saygı uyandırmış, toplumsal ilişkilerindeki kültürel eksikliği onun için engel oluşturamamıştır. Kendisini çeliştirenler onun çocuksu ve sorumsuz olduğunu, edebiyat sanat ve bilim açısından geriliğine işaret etmişlerdir.

Mozart'ın müzik yeteneği 3 yaşında belirdi. Müzisyen olan babası, kızkardeşi Nanerl'e ders verirken klavyede

(* Adli Tıp Uzmanı, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi.